

IONSAÍ A AITHINT

FÍOR **VS** BRÉAGACH

RÉAMHRÁ

An bhfuair tú ríomhphost riamh á rá gur bhuaigh tú cúig mhilliún dollar ó phrionsa i dtír eile? Níl le déanamh agat ach uimhir an chuntais bhainc a sheoladh, cuirfear an t-airgead i do chuntas, agus beidh tú i do mhilliúnaí láithreach!

Uaireanta, oibríonn an cleas mire sin. Cuireann daoine a gcuid sonraí bainc ar fáil agus ansin, níos déanaí, aithníonn na daoine bochta sin gur glacadh an t-airgead óna gcuntas. Is cineál innealtóireacht shóisialta é an sórt scéiméireachta sin.

Is é atá i gceist le cibearchoireacht gníomhaíocht neamhdhleathach a dhéantar ar ghléas cumarsáide trí scéiméireacht a dhéanamh ar dhaoine (innealtóireacht shóisialta) nó trí bhriseadh isteach i ríomhairí (haiceáil).

Bíonn scéiméireachtaí nua á gcruthú gach lá agus níl aon duine 100% sábháilte ó dhallamullóg! Má bhíonn tú ar an eolas agus airdeallach faoi roinnt 'bratacha dearga', d'fhéadfaí tú a shábháil ó bheith i d'iospartach cibearchoireachta.

Déanaimis iniúchadh ar shaol na cibearchoireachta agus féachaimis an féidir linn an difríocht idir fíorchás agus cás bréagach a aithint!

An Smaid Cibirchéilli

WALT

- Cineálacha innealtóireacht shóisialta a aithint.
- Roinnt comharthaí de chamscéimeanna éagsúla ar líne a aithint.
- Roinnt straitéisí a lua chun chamscéimeanna a sheachaint go pearsanta.
- Feasacht a fhorbairt ar bhréagnuacht agus ar dhomhainbhrionnú

PRÍOMHFHOCLÓIR

CLICMHEALLADH

Abhar arb é a phríomhchuspóir aird a tharraingt agus cuairteoirí a spreagadh chun cliceáil ar nasc chuig leathanach gréasáin ar leith.

DOMHAINBHRIONNÚ

Físeán de dhuine inar athraíodh a aghaidh nó a chorp go digiteach ionas go bhfuil an chuma air gur duine eile é, a úsáidtear go mailíseach de ghnáth nó chun faisnéis bhréagach a scaipeadh.

FIOSCAIREACTH

Tarlaíonn fioscaireacht nuair a sheolann duine téacs bréige, ríomhphost, nó preabfhógra chun daoine a mhealladh chun a gcuid faisnéis phearsanta, pasfhocail nó faisnéis airgeadais a roinnt. Nuair a bhíonn an t-eolas sin acu, úsáideann na coirpigh seo an fhaisnéis a bhailítear chun bradaíl aitheantais a dhéanamh nó chun airgead a ghoid.

INNEALTÓIREACTH SHÓISIALTA

Baineann innealtóireacht shóisialta leis an mbealach a dtugtar ar dhaoine faisnéis rúnda a thabhairt ar shiúl.

NA MEÁIN SHÓISIALTA

Is comhthearma é na meáin shóisialta a chlúdaíonn suíomhanna gréasáin agus feidhmchláir a dhiríonn ar chumarsáid, ionchur pobalbhunaithe, idirghníomhaíocht, comhroinnt inneachair agus comhoibriú.

CAD IS INNEALTÓIREACHT SHÓISIALTA ANN?

Seans nach gcreidfeá gur féidir le cibearchoirpigh faisnéis a fháil ach é a iarraidh go díreach. Tá go leor camscéimeanna ag gníomhaithe cibearbhagairtí chun a thabhairt ar dhaoine an méid is mian leo a thabhairt dóibh. Cabhróidh fios a bheith agat faoin gcaoi a n-oibríonn siad le do chuid faisnéise a chosaint ar líne!

Déanann go leor cibearchoirpeach iarracht cleas a imirt ar dhaoine eolas a thabhairt seachas a bheith ag déanamh iarrachta a ngléasanna a ionsaí.

Tugtar

INNEALTÓIREACHT SHÓISIALTA 🔍

air sin.

CONAS A OIBRÍONN SÉ?

1 DÉANANN CIBEARCHOIRPEACH TAIGHDE

INNILL CHUARDAIGH

NA MEÁIN SHÓISIALTA

D'fhonn níos mó a fhoghlaim fút féin nó faoi do chuideachta

2 SEOLANN SIAD TEACHTAIREACHT CHUGAT A BHFUIL AN CHUMA AIR GUR Ó CHEANN DE NA FOINSÍ SEO A THÁINIG SÍ:

CARA

SADISTE

CUIDEACHTA A BHFUIL EOLAS AGAT UIRTHI

Nó foinse iontaofa eile

3

DÉANANN SIAD IARRACHT BQB A BHUALADH ORT IONAS GO SEOLFAIDH TÚ FAISNEIS IOGAIR, AMHAIL

PASFHOCAIL

SONRAÍ AIRGEADAIS

UIMHREACHA CÁRTA CREIDMHEASA

CRIME SCENE

CRIME SCENE

TÁ INNEALTÓIREACHT SHÓISIALTA
DÍRITHE AGUS
SOFAISTICÍÚIL

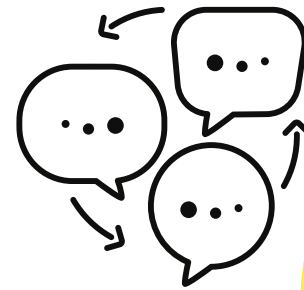
AGUS IS FÉIDIR LÉI AN CEANN IS FEARR
A FHÁIL AR AON DUINE.

TASC 1: PLÉ

BÍONN AN CHUMA AIR GO BHFUIL SÉ AN-SIMPLÍ FÉINIÚLACHT A CHINNEADH – ACH, D'FHÉADFADH SÉ A BHEITH DEACAIR GO LEOR. UAIREANTA “GO DÍREACH BÍONN A FHIOS AGAT” AGUS UAIREANTA CAITHFIDH TÚ AN FHAISNÉIS GO LÉIR ATÁ AR FÁIL A ÚSÁID CHUN FÉIDEARTHACHTAÍ EILE A CHUR AS AN ÁIREAMH. BRAITHEANN GO LEOR CAMSCÉIMEANNA AR THABHAIRT AR AN SPRIOC RUD ÉIGIN A DHÉANAMH TRÍ DHUINE LIGEAN AIR FÉIN GUR DUINE É A BHFUIL MUINÍN AIGE AS NÓ GUR PEARSA ÚDARÁSACH É.

C1

Nuair a ghlaonn cara ort, cén chaoi a mbíonn a fhios agat gurb é guth do charad atá ar an taobh eile den fhón?

C2

Cad é faoi nuair a chuireann cara téacs chugat? Cén chaoi a mbíonn a fhios agat gurb é do chara a sheol an téacs?

C3

Cén chaoi a bhfuil sé difriúil duine a ghlao ar an bhfón a aithint vs. duine a sheol téacs a aithint?

C4

Cad é a dhéanfá mura mbeifeá cinnte gurb é an duine a dúirt sé a bhí ar an bhfón?

C5

An bhfuil na bealaí chun duine a aithint nó aitheantas a fhíorú ar labhair muid fúthu gan locht? Conas a d'fhéadfaí iad a láimhseáil?

FIOSCAIREACHT

Cad é go díreach atá i gceist léi?

Is cineál innealtóireacht shóisialta í an fhioscaireacht.

Baintear úsáid as ríomhphoist nó as láithreáin ghréasáin mhailíseacha in ionsaithe fioscaireachta chun faisnéis phearsanta a fháil trí dhuine ligean air féin gur eagraíocht iontaofa é.

Teanga phráinneach nó bhagrach

Má tá cás éigeandála i ndáiríre ann, ní tharlaíonn teagmháil thar ríomhphost

BÍ AG FAIRE AMACH DO

BRÚ FREAGRA TAPA A THABHAIRT

BAGAIRTÍ CHUN DO CHUNTAS A DHÚNADH NÓ CÁS DLÍ A DHÉANAMH

Iarrataí ar fhaisnéis íogair

BÍ AG FAIRE AMACH DO

NAISC A THREORAÍONN TÚ CHUIG LEATHANAIGH LOGÁLA ISTEACH

IARRATAIS CHUN FAISNÉIS AN CHUNTAIS A NUASHONRÚ

ÉILIMH AR DO CHUID FAISNÉIS AIRGEADAIS

Aon rud atá rómhaith le bheith fíor

'Tá sé neamhdhóchúil go mbuafá crannchur ach tá sé dodhéanta go mbuafá crannchur nár chuir tú isteach air'

BÍ AG FAIRE AMACH DO AIRGEAD BUAITE LE HAGHAIDH COMÓRTAS

NÁR CHUIR TÚ ISTEACH ORTHU

DUAISEANNA A CHAITHFEAR ÍOCAÍOCHT A DHÉANAMH CHUN IAD A FHÁIL

OIDHREACTH Ó GHAOLTA ATÁ CAILLTE LE FADA

6 BHRATACH DHEARGA LE HAGHAIDH FIOSCAIREACHTA

Ríomhphoist gan choinne

'Scrios iad láithreach'

BÍ AG FAIRE AMACH DO

ADMHÁLACHA LE HAGHAIDH EARRAÍ NÁR CHEANNAIGH TÚ

NUASHONRUITHE LE HAGHAIDH SEACHADTAÍ AR EARRAÍ NÁR ORDAIGH TÚ

Neamhréireanna Faisnéise

BÍ AG FAIRE AMACH DO

SEOLADH RÍOMHPHOIST MÍCHEART (ACH B'FHÉIDIR COSÚIL LE SEOLADH EILE) AN TSEOLTÓRA

NAISC NACH DTÉANN CHUIG LÁITHREÁIN GHRÉASÁIN OIFIGIÚLA

EARRÁIDÍ LITRITHE NÓ GRAMADAÍ

Ceangaltáin amhrasacha

BÍ AG FAIRE AMACH DO

CEANGALTÁIN NÁR IARR TÚ

AINMNEACHA AISTEACHA COMHAD

CINEÁLACHA NEAMHCHOITIANTA COMHAD

FIOSCAIREACTH:

Fioscaireacht Spriocdhírthe

Le linn ionsaí aonair fioscaireacht spriocdhírthe, ligfidh cibearchoirpeach air féin gur gnó é a bhfuil iontaobh ag an duine ann, amhail banc nó branda aitheanta ar nós Amazon, chun "deimhniú idirbhirt" nó "fógra seolta" nó "nasc deimhnithe" a sheoladh chuige.

Straitéisí éagsúla
Scéiméireacht Fhioscaireachta

Fioscaireacht na ndaoine saibhre

Mar shampla, féadfaidh ionsaitheoir ríomhphost a sheoladh chuig Príomhoifigeach Feidhmiúcháin ag iarraidh íocaíochta agus é ag ligean air féin gur cliant de chuid na cuideachta é. Déanann ionsaithe fioscaireacht na ndaoine saibhre tagairt phearsanta i gcónaí don sprioc, déantar tagairt dá dteideal, suíomh agus uimhir theileafóin, a fhaightear trí úsáid a bhaint as láithreáin ghréasáin, na meáin shóisialta nó an preas.

Smioscaireacht

Is cineál calaoise í an smioscaireacht atá cosúil leis an bhfioscaireacht, ach déantar í ar theachtaireacht téacs. Is minic a bhíonn nasc bréagach i dtéacs smioscaireachta a thógann íospartaigh chuig foirm a úsáidtear chun a gcuid faisnéise a ghoid.

Glaoscaireacht

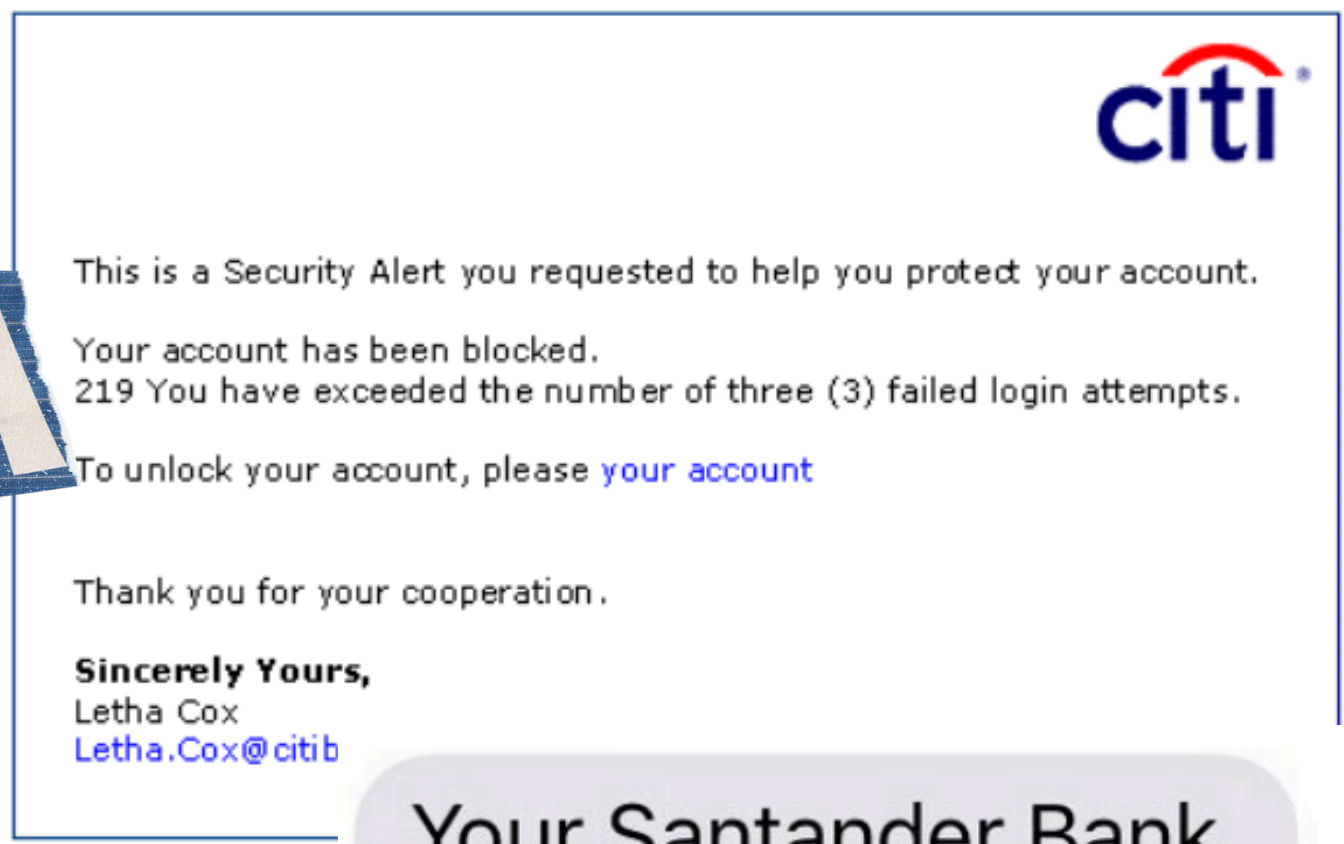
Glaonn an calaoiseoir ar an íospartach á rá gur ón mbanc nó ó institiúid eile é agus cuireann sé in iúl dó go bhfuil fadhb lena chuntas nó lena chárta creidmheasa. D'fhéadfadh an foláireamh bréagach teacht trí SMS ar dtús, ag iarraidh ar an duine glaoch ar uimhir chun an fhadhb a réiteach.

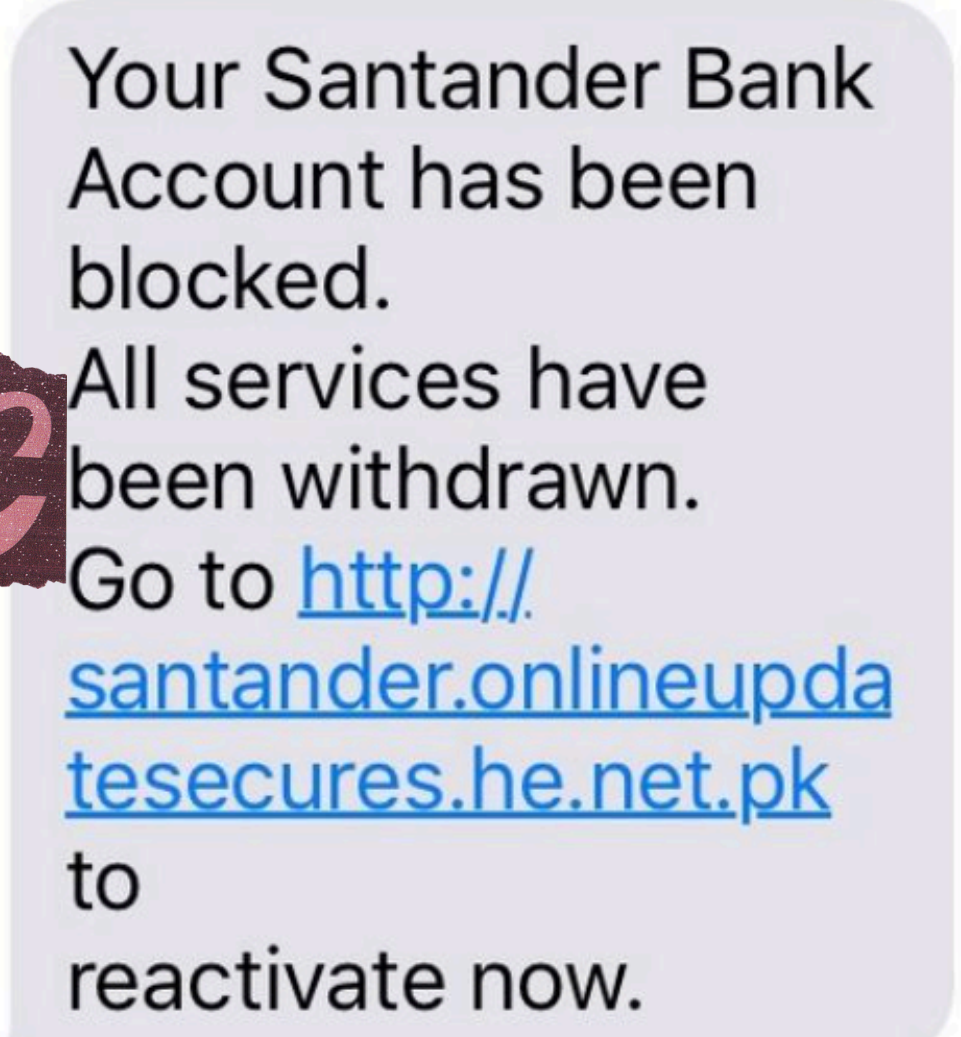
TASC 2

Meaitseáil gach teachtaireacht le cineál ionsaí fioscaireachta:

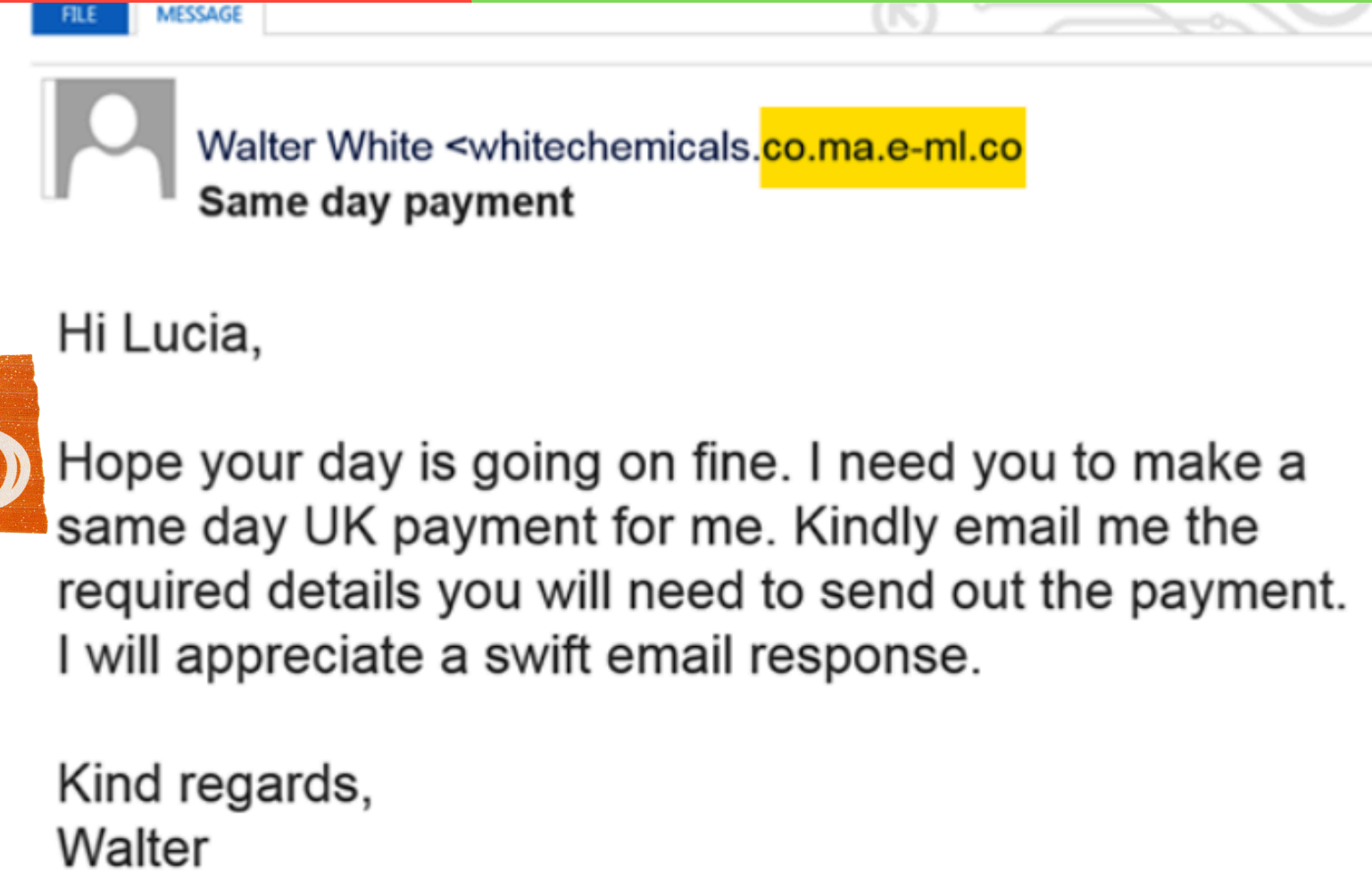
A

C

B

D

- FIOSCAIREACHT SPRIOCDHÍRITHE**
- FIOSCAIREACHT NA NDAOINE SAIBHRE**
- SMIOSCAIREACHT**
- GLAOSCAIREACHT**

4 SCÉIMÉIREACHT AN-ÉILIMH IN 2022!

Guth
Google

SCAM

Íocaíochtaí

P2P

SCAM

Íocaíochtaí bréige

amazon

SCAM

Garaíocht don chara:

**Cárta
tabhartais**

SCAM

TASC 3:

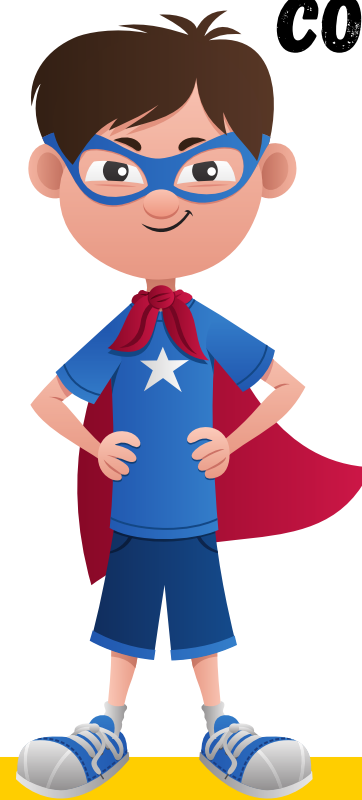
- An raibh tú féin nó duine éigin gar duit riamh in bhur n-íospartaigh ag camscéim?

- An féidir leat aon chamscéimeanna eile ar éirigh leo le déanaí do chibearchoirpigh a fhiosrú?

ROINNTEAR AIPEANNA BRÉIGE IN DHÁ CHATAGÓIR LEATHANA:

GÓCHUMTHA

IS AIPEANNA BRÉIGE IAD SEO A DHÉANANN AITHRIS AR FHÍOR-AIP. D'FHÉADFADH LÓGÓ, GABHÁIL SCÁILEÁIN, AGUS OBAIR EALAÍNE A BHEITH IONTU ATÁ COSÚIL LEIS AN AIP ATÁ SIAD AG IARRAIDH A CHÓIPEÁIL. SEANS GO BHFUIL NA HEOCHAIRFHOCAIL, A ÚSÁIDEANN AN GNÁTHÚSÁIDEOIR AGUS AN FÍORLEAGAN DEN AIP Á CHUARDACH AIGE, SA CHUR SÍOS. D'FHÉADFADH AN T-AINM A BHEITH COSÚIL LEIS AN MBUNLEAGAN ACH LITIR NÓ DHÓ ATHRAITHE.

CINEÁLACHA AIPEANNA BRÉIGE

ATHPHACÁISTÍ

UAIREANTA, DÉANANN FORBRÓIRÍ FOINSE OSCAILTE DÁ GCUID FEIDHMCHLÁR – RUD A CHIALLAÍONN GO BHFUIL FOINSE AN CHÓID INROCHTANA AGUS GUR FÉIDIR LE DUINE AR BITH É A ATHRÚ. TÁ SÉ I BHFAD NÍOS ÉASCA AIP FOINSE OSCAILTE A THÓGÁIL AGUS É A ATHPHACÁISTIÚ – TRÍ FHÓGRAÍ A CHUR LEIS – NÁ D'AIP FÉIN A FHORBAIRT. NÍL SÉ MÍDHLEATHACH É SIN A DHÉANAMH – MÁ BHÍONN FOINSE OSCAILTE AG AIP, BÍONN CEAD AG DAOINE É A ATHRÚ – ACH CUIREANN NA FÓGRAÍ ISTEACH AR AN ÚSÁIDEOIR DEIRIDH. IS DEACAIR NA CINEÁLACHA AIPEANNA SIN A AITHINT.

CONAS A OIBRÍONN AIPEANNA BRÉIGE?

IS FÉIDIR AIPEANNA BRÉIGE A DHÁILEADH AR BHEALAÍ ÉAGSÚLA. IS FÉIDIR IAD A ÓSTÁIL AR AIPMARGAÍ TRÍÚ PÁIRTÍ NÓ AR AIPMARGAÍ BRÉIGE. IS FÉIDIR LE CIBEARCHOIRPIGH AIPMARGAÍ OIFIGIÚLA A ÚSÁID FIÚ CHUN AIPEANNA BRÉIGE A DHÁILEADH, IN AINNEOIN NA MBEART SLÁNDÁLA ATÁ I BHFEIDHM. IS FÉIDIR LE CIBEARCHOIRPEACH É FÉIN A CHLÁRÚ INA FHORBRÓIR AR AON AIPMARGADH, AIP DHLISTEANACH A ÍOSLÓDÁIL, AGUS É A ATHSCRÍOBH AG BAINT ÚSÁID AS CÓD MAILÍSEACH. ANSIN, IS FÉIDIR LEIS AN AIP BHRÉIGE A UASLÓDÁIL CHUIG AN AIPMARGADH.

CAD IS AIPEANNA BRÉIGE ANN?

IS AIPEANNA IAD NA HAIPEANNA BRÉIGE A CHRUTHAÍONN CIBEARCHOIRPIGH CHUN DOCHAR A DHÉANAMH D'ÚSÁIDEOIRÍ AGUS DÁ NGLÉASANNA. DÉANTAR IAD A DHEARADH MAR A BHEADH AIPEANNA DLISTEANACHA ANN ACH DÉANANN SIAD GNÍOMHAÍOCHTAÍ MAILÍSEACHA. I MEASC NA NGNÍOMHAÍOCHTAÍ SIN, DÉANTAR MONATÓIREACTH AR DO GHNÍOMHAÍOCHT, BOGEARRAÍ MAILÍSEACHA A SHUITEÁIL, FÓGRAÍ A THAISPEÁINT, NÓ DO CHUID FAISNÉIS PHEARSANTA A GHOID.

Aip bhréige a aithint

CLICEÁIL AR AN
BHFÓN LE
FÉACHAINT AR
ROINNTE AIPÉANNA
BRÉIGE

An maith leat an chuma atá ar aip?
Bhuel, sula gcaithfidh tú do chuid airgid air,
bí cinnte go leanann tú na leideanna seo
chun a chinntiú go bhfuil sé dlisteanach!

LEIDEANNA CHUN AIPÉANNA BRÉIGE A AITHINT

SEICEÁIL AN DÁTA SCAOILTE:

Cén uair ar eisíodh an aip?

- Má thaispeántar dáta le déanaí ach líon ard íoslódálacha, is dócha gur bréag é.

De ghnáth bíonn aipeanna dlisteanacha a bhfuil a lán íoslódálacha aige ar an margadh ar feadh tamaill.

SEICEÁIL NA LÉIRMHEASANNA:

Má tá rátáil íseal agus go leor gearán úsáideora ag aip, bí airdeallach. Mar sin féin, d'fhéadfadh léirmheasanna dearfacha ar fad a bheith ina mbrat dearg freisin, ós rud é gur minic a scríobhann cruthaitheoirí aipeanna bréige léirmheasanna bréige chun dallamullóg a chur ar úsáideoirí chun an aip a íoslódáil. Má tá na léirmheasanna ar fad an-dearfach, bí ciallmhar agus cuardaigh rogha eile ina ionad.

SEICEÁIL LÍON NA N-ÍOSLÓDÁLACHA:

Is féidir le haipeanna dlisteanacha na milliúin nó fiú na billiúin íoslódálacha a bheith acu.

Má fheiceann tú aip cháiliúil gan ach cúpla míle íoslódáil, d'fhéadfadh sé a bheith bréagach.

DÉAN TAIGHDE AR AN BHFORBRÓIR:

Déan cuardach Google ar ainm an fhorbróra chun faisnéis a fháil faoi. Beidh a fhios agat ansin cibé acu atá dea-chlú air nó nach bhfuil.

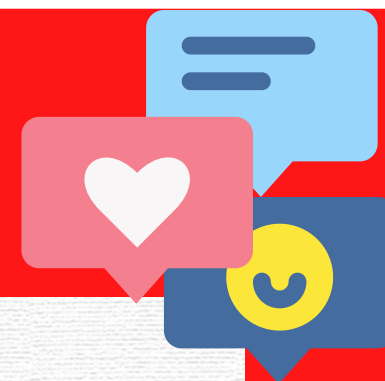
Logálann tú isteach ar an suíomh meáin shóisialta is fearr leat agus tugann tú faoi deara go bhfuil postálacha nó teachtaireachtaí ann nár chuir tusa in airde.

Nó, faigheann tú teachtaireacht gur athraíodh pasfhocal do chuntais, i ngan fhios duit. Aithníonn tú go ndearnadh do chuntas a haiceáil. Céard a dhéanann tú?

Is é atá i gceist le bradaíl aitheantais na meán sóisialta, ar a dtugtar pearsanú na meán sóisialta freisin, pictiúir agus faisnéis duine eile a úsáid chun próifílí bréige ar na meáin shóisialta a chruthú.

HAIC MEÁIN SHÓISIALTA nó GOID AITHEANTAIS

TASC 4

Léigh an téacs:

"Cad é le déanamh nuair a dhéantar haiceáil ar do chuntas meáin shóisialta."

Cruthaigh póstaer grafaic faisnéise a thugann comhairle do dhaoine óga eile maidir lena bhféiniúlacht a chosaint ar na meáin shóisialta agus cad é le déanamh sa chás go ndéantar haiceáil meáin shóisialta.

Hey! That's not the real me. I've been hacked

CAD IS

NUAIGHT BHRÉIGE

ANN?

Scéalta agus eolas a cumadh.

In ainm a bheith á roinnt go forleathan - b'fhéidir chun preab a bhaint as daoine nó chun iad a scanradh

Is é an cuspóir atá leis daoine a mhealladh smaoinemh ar bhealach áirithe nó vótáil ar bhealach áirithe

Is féidir a úsáid chun airgead a dhéanamh ó fhógraíocht - tugtar "Clicmhealladh" air sin.

Féach ar na deich scéal nuacht bhréige is fearr in 2021 agus 2022 a chreid daoine a bhí fíor.

CAD IS DOMHAINBHRIONNÚ ANN?

Físeán de dhuine inar athraíodh a aghaidh, a ghuth nó a chorp go digiteach ionas gur cosúil gur duine eile é, a úsáidtear go mailíseach de ghnáth nó chun faisnéis bhréagach a scaipeadh.

SEEING IS
BELIEVING.

TASC 5

Féach ar an bhfíseán seo agus pléigh na ceisteanna seo a leanas:

Cad is domhainbhrionnú ann?

Cad é dúshlán braite an domhainbhrionnaithe?

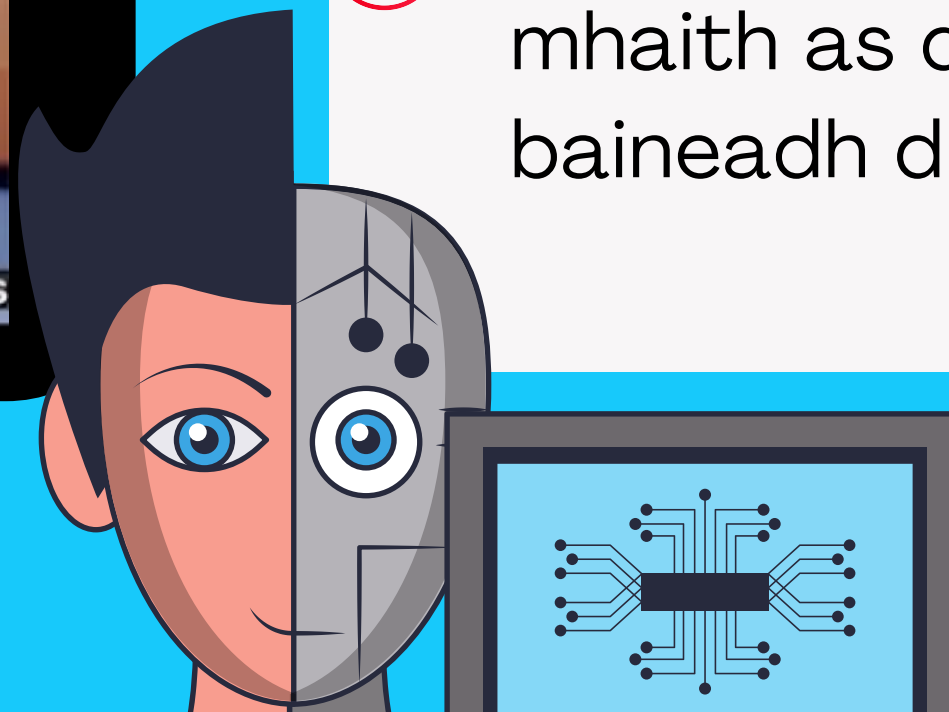
Ainmnigh dhá bhealach chun domhainbhrionnú a aithint?

Sainaithin dea-impleacht amháin agus droch-impleacht amháin a bhaineann le domhainbhrionnú.

Tabhair sampla d'uair ar baineadh úsáid mhaith as domhainbhrionnú agus uair ar baineadh drochúsáid as.

CAMSCÉIM NÓ IONSAÍ A AITHINT AGUS A THUAIRISCIÚ

REPORT SCAM

- ▶ Má tá amhras ort faoi haic nó camscéim, cuir in iúl don Stáisiún Gardaí áitiúil de bhrí gur ábhar coiriúil é.
- ▶ Bailigh aon taifead atá agat faoin gcamscéim (amhail ríomhphoist, gabhálacha scáileáin nó cumarsáid eile).
- ▶ Cosain do ghléasanna trí d'fhocal faire a athshocrú agus do bhogearraí frithvíreas a nuashonrú.
- ▶ Cuir bac ar uimhreacha gutháin ar d'fhón póca a chuireann téacs chugat faoi naisc nó faoi theachtaireachtaí amhrasacha.
- ▶ Bí airdeallach faoi naisc a thairgeann táirgí nó seirbhísí saor in aisce. Níl aon rud saor in aisce ar an idirlíon.
- ▶ Cuir in iúl do shuíomhanna meáin shóisialta go ndearnadh do chuid faisnéise a haiceáil nó gur cuireadh d'aitheantas i mbaol.

Le linn na gcúig bliana amach romhainn, d'fhéadfadh cibearchoireacht a bheith ar an mbagairt is mó do gach duine, áit agus rud ar domhan.

Goidtear féiniúlacht 1.3 milliún leanbh gach bliain.

FÍRICÍ FÁNACHA

Tuairiscítear gur uaslódáladh Domhainbhrionnú ó Uachtarán na hÚcráine Zelensky chuig suíomh idirlín nuachta de chuid na hÚcráine ag iarraidh ar a chuid saighdiúirí a gcuid arm a leagan síos.

Toisc gur athraigh paindéim Covid-19 an bealach a ndéanann daoine siopadóireacht agus aistriú airgid, tá coirpigh ag díriú níos mó ar sparán digiteach agus ar mhodhanna íocaíochta idir piaraí ar nós Apple agus Google Pay. Fuarthas an ceann is fearr ar thart ar 18 milliún íospartach camscéimeanna sna Stáit Aontaithe trí na modhanna íocaíocht dhigiteach seo in 2020.

Creidtear nuacht bhréige 75% den am.

Rinne náisiúnach de chuid na Liotuáine, Evaldas Rimasauskas, an t-ionsaí innealtóireacht shóisialta is mó riamh, i gcoinne dhá cheann de na cuideachtaí is mó ar domhan: Google agus Facebook. Bhunaigh a fhoireann cuideachta bhréige, agus iad ag ligean orthu féin gur déantúsóir ríomhaireachta iad a d'oibrigh le Google agus Facebook.

Bhunaigh Rimsauskas cuntais bhainc in ainm na cuideachta freisin. Ansin sheol na caimiléirí ríomhphoist fioscaireachta chuig fostaithe áirithe Google agus Facebook, agus iad ag cur sonrasc chucu le haghaidh earraí agus seirbhísí a chuir an déantóir ar fáil i ndáiríre - ach ag iarraidh orthu an t-airgead a thaisceadh ina gcuntais bhréagacha. Idir 2013 agus 2015, bhain Rimasauskas agus a chomhghleacaithe os cionn \$100 milliún den dá ollchuideachta ardteicneolaíochta le feall.

NÁ DÉAN DEARMAD

A bheith sábháilte ar líne

Ná eiceáil gan seiceáil

BÍ CIBIRHÉILLÍ

